

SKÚSENOSTI S REALIZÁCIOU HODNOTENIA DOPADU

Projekt „NO LIMITS“ (prípadová štúdia)

Ivana Garanová Petrisková

ABSTRACT

"NO LIMITS" project (n: 2020-2-SK02-ESC11-002505) that is a case study of this article, lasts for 24 months (1.9.2020-31.8.2022). The project main goal was to increase integration between local community and young people with disadvantages (social, economic) or special needs (mental or physical disability) and promote mutual solidarity between society and young people with fewer opportunities through one year long volunteering experience.

Additionally, to the main project goal there were identified three other goals aimed to improve the quality of life of young people with fewer opportunities and/or special needs through an inclusive approach at local level and through the access to new activities for them, therefore to increase and develop the competences and skills of these young people in order to be more competitive in the labour market and last but not least to raise awareness of the needs of young people with disadvantages or special needs to general public. The primary target group of this project and so of the evaluation were three young people from Slovakia who come from disadvantaged backgrounds (social, economic) and/or have special needs (physical, mental disadvantage).

The aim of the evaluation was to find out whether and to what extent the objectives of the project were met and what is its current and expected impact. The evaluation has been focused on the whole project, on the one hand it is the process of its implementation, administration, and management and on the other hand the form and content of its outputs, results as well as their dissemination and usability in the future, or as inspiration for other organizations and actors working with disadvantaged youth.

Key words: disadvantaged youth, young people with special needs, volunteering, labour market, inclusion, skills, data collection, qualitative research, European Solidarity Corps, Slovakia, case study, focus group, project evaluation

ÚVOD

Podľa European Disability Forum¹, 2016 žije v Európskej únii približne 80 miliónov občanov, ktorí žijú so zdravotným alebo iným znevýhodnením. Ich zmysluplné sociálne začlenenie čelí mnohým systémovým prekážkam, vrátane obmedzeného prístupu k vzdelaniu, nízkej úrovni zamestnanosti, zlý zdravotný stav, chudoba, nedostatočný bezbariérový prístup k budovám, v doprave a chýbajúce verejné služby ako aj nedostatok podpory pre život v komunite. Inak tomu nie je ani na Slovensku. Mladí dospelí ľudia so znevýhodnením (mentálne, fyzické, sociálne, ekonomické, kultúrne a iné) si často na Slovensku nevedia nájsť prácu. Príčin je viacero, jednou z nich je nedostatočná príprava na konkrétne profesie, s ktorými by sa mohli uplatniť na trhu práce. Najmä mladí ľudia so zdravotným a mentálnym znevýhodnením sú zväčša odkázaní na sociálne služby v zariadeniach, alebo zostávajú doma.

Projekt „NO LIMITS“ reaguje prioritne na túto potrebu prípravy mladých ľudí na zlepšenie zamestnanosti cez dobrovoľnícku službu ako prvý krok k získaniu pracovných návykov, zaradenia so do pracovného kolektívu a zlepšenie kľúčových kompetencií, ktoré pracovný trh vyžaduje. Projekt trval celkovo 24 mesiacov od 1.9.2020 do 31.8.2022. Hlavným cieľom projektu bola podpora mladých ľudí zo znevýhodneného prostredia (sociálno-ekonomické znevýhodnenie) a/alebo so špeciálnymi potrebami (fyzické či mentálne znevýhodnenie) a to prostredníctvom:

1. zvýšenia povedomia a porozumenia potrebám takýchto mladých ľudí,
2. zvýšenia integrácie mladých ľudí s obmedzenými príležitosťami/špeciálnymi potrebami
3. podpory vzájomnej solidarity medzi spoločnosťou a mladými ľuďmi s obmedzenými príležitosťami;
4. zlepšenia kvality života mladých ľudí s obmedzenými príležitosťami/špeciálnymi potrebami prostredníctvom inkluzívneho prístupu na miestnej/komunitnej úrovni a zlepšenia prístupu k novým aktivitám;

¹ European Disability Forum: <https://www.edf-feph.org/>

5. rozvíjania kompetencií a zručností u týchto mladých ľudí, aby mali väčšie šance na uplatnenie sa na trhu práce.

CIEĽ A METÓDA HODNOTENIA

Hlavným cieľom hodnotenia projektu „NO LIMITS” bolo zistiť, či projekt dosiahol plánované ciele, aký má dopad a aké sú možnosti zlepšovania práce s mládežou s nedostatkom príležitostí/ špeciálnymi potrebami a komunikácii podobných tém na verejnosť. V hodnotení sme sa zamerali na projekt ako celok, teda na jednej strane je to jeho manažment a administrácia a na strane druhej kvalita a použiteľnosť jednotlivých výstupov a výsledkov ako aj súčasná a budúca publicita a šírenie výsledkov projektu. Hodnotenie prinieslo dôležité vhľady a zistenia rovnako aj pre donora, ako aj pre iné organizácie na Slovensku, ktoré zvažujú prácu s dobrovoľníkmi s určitým typom znevýhodnenia.

Cieľovou skupinou projektu boli primárne mladí ľudia (vo veku 18-30 rokov) zo znevýhodneného prostredia (sociálno-ekonomické znevýhodnenie) a/alebo mladí ľudia so špeciálnymi potrebami (fyzické či mentálne znevýhodnenie). Dokopy boli na projekt vybratí traja mladí ľudia, ktorí dostali možnosť pôsobiť ako dobrovoľníci v organizácii Centrum Rodiny Dúbravka, v Bratislave a vykonávať nasledovné aktivity:

1. poskytovanie alebo pomoc pri každodenných činnostiach Centra rodiny (administratívne práce, projektový manažment, vedenie firemných dobrovoľníkov, prezentácie pre verejnosť, atď.);
2. realizácia aktivít spojených s environmentálnou / ekologickou tematikou-varenie so zvyškami, práca v záhrade, tvorenie nové produkty procesom upcyklácie;
3. vytváranie videí, krátkych filmov, článkov, blogov, plagátov, letákov alebo akejkoľvek ďalšej dokumentácie k témam spojeným s činnosťou Centra Rodiny.

Ďalšími cieľovými skupinami boli zamestnanci/kyne Centra Rodiny Dúbravka (5 zamestnankýň centra/ pracujúcich s dobrovoľníkmi na dennej báze) a dobrovoľníci a návštevníci centra, ktorí v centre pomáhajú pri rôznych aktivitách a/alebo sa zúčastňujú na podujatiach.

Vzhľadom na veľkosť projektu a zapojených účastníkov, hodnotenie prebehlo predovšetkým formou kvalitatívneho zisťovania prostredníctvom hodnotiacich individuálnych rozhovorov, jednej fokusovej skupiny a doplnená bola o zber odpovedí prostredníctvom dotazníkov ako spätné meranie počiatočného stavu („sebahodnotiaci dotazník“ bol zaslaný všetkým trom účastníkov/čkám projektu, v rámci zisťovanie stavu pred začatím projektu). Zistenia boli doplnené o pozorovania a názory od blízkych príbuzných a kamarátov dobrovoľníkov ako aj od dobrovoľníkov a návštevníkov centra rodiny. Online rozhovorom predchádzalo štúdium všetkých dostupných dokumentov a iných materiálov týkajúcich sa projektu.

Hodnotenie sa uskutočnilo v období jún 2021- apríl 2022 po čiastkových meraniach (počas dobrovoľníckej činnosti- pred ukončením dobrovoľníckej činnosti- pol roka po ukončení dobrovoľníckej činnosti). Všetky rozhovory prebiehali kvôli pandemickej situácii v online prostredí, čo bolo výhodou z hľadiska flexibility vykonávania rozhovorov, avšak v online prostredí je náročnejšie dosiahnuť blízky kontakt s účastníkmi/čkami, ako by to bolo možné pri osobných rozhovoroch. Individuálne rozhovory boli týmto ovplyvnené menej, ale v prípade poslednej fokusovej skupine, ktorá sa konala pol roka po skončení projektu so zamestnankyňami centra, by bol osobný kontakt lepšou voľbou pre budúcnosť. Rozhovory prebiehali však vždy so zapnutou kamerou a všetko bolo urobené preto, aby sa účastníci/čky cítili uvoľnene, príjemne a boli ochotní/é odpovedať na otázky. Pri zbere dát cez online rozhovory je dôležité dbať ešte viac na vytvorenie dôvery medzi hodnotiteľom/kou a dopytovanými účastníkmi/čkami.

Na časovej osi zberanie dát prebiehalo nasledovne:

- Jún 2021: Dotazník ako spätné meranie počiatočného stavu („sebahodnotiaci dotazník“) – zameraný na úroveň zručností pre začatím dobrovoľníckeho projektu;
- Október 2021: Individuálne rozhovory s účastníkmi (3), zamestnancami hostiteľskej organizácie (5);
- Január – Február 2022: Individuálne rozhovory manažéri Mladiinfo (2), zástupca donora (1), užšie kruhy- rodina a blízke okolie dobrovoľníkov (3);
- Apríl 2022: Fokusová skupina (so 4 zamestnancami centra rodiny Dúbravka);

- Apríl 2022: Individuálne rozhovory s účastníkmi 5 mesiacov po dobrovoľníckej činnosti (urobené dva rozhovory z troch; jeden z účastníkov po projekte nezastihnuteľný);

Kombinovaný zber dát (dotazníky, individuálne hodnotiace rozhovory a fokusová skupina) sa ukázal ako dobrý prístup, avšak v prípade dotazníkov, ktoré mali odrážať situáciu účastníkov pred ich dobrovoľníckou skúsenosťou, nám neposkytli dáta tak, ako sme očakávali, keďže schopnosť cieľovej skupiny sebareflexie bola značne obmedzená. Ďalším obmedzením bola nedostupnosť jedného z dobrovoľníkov na hodnotiaci rozhovor pol roka po ukončení dobrovoľníckeho projektu.

VÝSLEDKY

Projekt si stanovil nasledovné štyri hlavné ciele:

1. zvýšiť integráciu medzi miestnou spoločnosťou a mladých ľudí so znevýhodnením/špeciálnymi potrebami a podporovať vzájomnú solidaritu medzi väčšinou spoločnosťou a účastníkmi so znevýhodnením;
2. zlepšiť kvalitu života mladých ľudí so znevýhodnením/špeciálnymi potrebami prostredníctvom inkluzívneho prístupu na miestnej úrovni komunitu a prístup k novým aktivitám;
3. zvýšiť a rozvíjať kompetencie a zručnosti mladých ľudí so znevýhodnením/špeciálnych, aby boli následne konkurencieschopnejší na trhu práce;
4. zvýšiť nedostatočnú viditeľnosť potrieb mladých ľudí so znevýhodnením/špeciálnymi potrebami pre širšiu verejnosť.

Na základe hodnotiacich rozhovorov bolo zistené, že projekt do značnej miery splnil svoje ciele, až na zviditeľnenie a lepšiu komunikáciu projektu navonok, čo sa podarilo naplniť len čiastočne. Hlavným dôvodom bola nízka návštevnosť centra v dôsledku situácie s pandémiou COVID-19. Návštevy centra všetkými cieľovými skupinami boli výrazne obmedzené. Najviac pohybových aktivít prebiehalo v lete, no nie celoročne ako predtým. Pandémia čiastočne ovplyvnila aj ďalšie tri ciele, ale len veľmi okrajovo.

Cieľ, ktorý mal zlepšiť kvalitu života účastníkov so znevýhodnením/špeciálnymi potrebami prostredníctvom inkluzívneho prístupu na miestnej úrovni komunitu a prístup k novým aktivitám bol naplnený do veľkej miery.

- U všetkých troch dobrovoľníkov/čok sa zvýšil pocit nezávislosti a schopnosti osamostatnenia sa,
- U všetkých troch dobrovoľníkov/čok sa zvýšilo sebavedomie,
- U všetkých troch dobrovoľníkov/čok sa zvýšil pocit užitočnosti a potreby,
- U všetkých troch dobrovoľníkov/čok sa zvýšili komunikačné schopnosti s rôznymi skupinami,

“Cítim sa nezávislejšie, ak keď sa rodičia báli o mňa keď som sa rozhodla ísť na projekt, považujem to za dôležité až nevyhnutné osamostatniť sa.” (dobrovoľníčka)

Tretí cieľ bol taktiež naplnený do veľkej miery. Rozhovory s účastníkmi niekoľko mesiacov po ukončení dobrovoľníckej mobility potvrdili, že všetci traja sú zamestnaní. A na základe rozhovorov boli identifikované nasledovné kompetenčné oblasti, v ktorých došlo k zlepšeniu u všetkých 3 dobrovoľníkov/čok:

- Komunikácia s ľuďmi v tíme,
- Komunikácia s ľuďmi z rôznych vekových kategórií,
- Manuálne práce - práca v kuchyni, v záhrade, v dielňach,
- Zodpovednosť a dochvilnosť chodenia do práce,
- Získanie pracovných návykov,
- Zlepšenie spolupráce v kolektíve,
- Spoločenské návyky.

Na miestnej úrovni hodnotiace rozhovory potvrdili vysokú mieru vplyvu na jednotlivých dobrovoľníkov, klientov a zamestnancov a na celkovú komunitu centra. Podľa pracovníkov centra bol tento projekt veľkým obohatením pre organizáciu a komunitu. Najväčším prínosom bola možnosť spoznať mladých ľudí so znevýhodnením a obmedzenými príležitosťami a získať tak povedomie a sociálne zručnosti v interakcii s takýmito ľuďmi.

Na regionálnej úrovni - cieľom projektu bolo byť dobrým príkladom pre ostatné organizácie na Slovensku ukázať, že začlenenie znevýhodnených mladých ľudí ako dobrovoľníkov je obrovským prínosom nielen pre samotných účastníkov, ale aj pre organizácie a ich členov. V širšom kontexte takto typ zapájania mládeže vie dostať aj širšiu verejnosť do kontaktu s ľuďmi so zdravotným, mentálnym či sociálnym znevýhodnením. Hodnotenie potvrdilo, že tento projekt skutočne môže byť príkladom dobrej praxe pre iné organizácie. Tým pádom projekt splnil svoju ambíciu byť príkladom hodným nasledovania. V tomto bode je najviditeľnejším dopadom projektu skutočnosť, že dvaja z troch zapojených mladých ľudí dostali možnosť pokračovať v aktivitách v Centre rodiny Dúbravka, jedna na polovičný úväzok a druhá na dobrovoľníckej báze.

Výsledkom hodnotenia je aj detailnejšia Evaluačná správa², v ktorej sme postupovali podľa medzinárodne uznávaných evaluačných kritérií OECD-DAC³:

1. **Relevantnosť** (robí intervencia správnu vec?),
2. **Koherencia** (do akej miery je intervencia vhodná?),
3. **Efektívnosť** (dosahuje intervencia svoje ciele?),
4. **Hospodárnosť** (ako dobre sú využívané zdroje?),
5. **Dopad** (aké zmeny intervencia prináša?),
6. **Udržateľnosť** (pretrvávajú pozitívne dopady intervencie?)

HLAVNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA

Na základe rozhovorov sa potvrdilo, že časový plán projektu bol dobre naplánovaný a na všetky aktivity bol dostatok času. Počas implementácie projektu bola hlavným faktorom celkového zníženia počtu aktivít centra COVID-19 pandémie. Celková návštevnosť centra sa

² Evaluačná správa dostupná tu: <https://mladiinfo.sk/wp-content/uploads/2022/06/Evaluačna-Sprava-NO-LIMITS.pdf>

³ Organization for Economic Cooperation and Development – Development Assistance Committee, v preklade Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj – Výbor pre rozvojovú pomoc

počas COVID-19 znížila na minimum návštevníkov, v niektorých mesiacoch dobrovoľníci/čky pracovali aj z domu. Aj keď je hodnotenie rizík nevyhnutnou súčasťou projektového manažmentu, nikto nedokázal predpovedať, do akej miery prepuknutie koronavírusu zmení fungovanie spoločnosti a aký dopad bude mať aj na dobrovoľnícke aktivity.

Projekt doteraz priamo ovplyvnil desiatky ľudí (vrátane všetkých klientov a návštevníkov/čky centra rodiny) a nepriamo stovky - cez šírenie povedomia a úspešných príbehov účastníkov/čiek tohto projektu. Blízki ľudia z okolia dobrovoľníkov/čok (priatelia, známi, rodičia) videli vysokú pridanú hodnotu projektu pre účastníkov. Zároveň všetci vyjadrili sklamanie nad zúfalým nedostatkom podobných príležitostí pre mladých ľudí so znevýhodnením. Za najdôležitejšie považovali všetci opýtaní spoločenské zapojenie, zvýšenie komunikačných zručností, zlepšenie sebavedomia a získanie pracovných návykov pre účastníkov.

Z hodnotiacich rozhovorov, fokusovej skupiny a štúdia rôznych materiálov súvisiacich s projektom vyplynulo, že tento, prípadne podobný budúci projekt, by pre svoju väčšiu úspešnosť potreboval:

1. Zvýšenie koučingu počas projektu: počas trvania projektu prebiehali pravidelné stretnutia s odborníčkou – špeciálnou pedagogičkou ohľadom rozvoja v sociálnej komunikácii a lepšieho chápania sociálnych pravidiel (najmä pri mladých ľuďoch s mentálnym znevýhodnením). Poskytnutá supervízia bola zameraná viac na rozvoj pracovných návykov a pôsobenie ako dobrovoľník/čka, a menej na osobný rozvoj, životné smerovanie a životné naplnenie. Individuálna podpora skúseného kouča/čky by bola želaná v rámci osobného a profesijného rozvoja v organizácii s členmi tímu so znevýhodnením – individuálne konzultácie v rámci koučingu/ sprevádzania k téme seba prijatia a sebadôvery bola členmi organizácia odporúčaná do budúcnosti.

2. Viac finančných a personálnych kapacít v kategórii „projektový manažment“: podľa hostujúcej organizácie by bolo potrebné mať v projekte jedného projektového koordinátora, ktorý by sa venoval len dobrovoľníkom a neriešil by inú agendu. V takom prípade by sa zabezpečila lepšia koordinácia dobrovoľníckych aktivít, zadeľovanie úloh a sledovanie progresu dobrovoľníkov/čok.

3. Zlepšenie dosahu o informovaní o projekte voči verejnosti: projekt mal potenciál cez šírenie povedomia a úspešných príbehov účastníkov/čiek tohto projektu osloviť viac ľudí. Počas projektu sa podarilo vyprodukovať niekoľko článkov, ktoré boli zverejnené na webových stránkach oboch partnerských organizácií, podarilo sa tiež dostať do miestnych novín, avšak v rámci šírenia povedomia o téme inklúzie mladých ľudí so znevýhodnením by bolo do budúca potrebné zapojiť viac informačných kanálov.

4. Potreba prepájania a sieťovania aktérov pracujúcich so znevýhodnenou mládežou na národnej aj medzinárodnej úrovni: do tejto kategórie spadajú iné komunitné a dobrovoľnícke centrá, školy, mesto/ mestská časť, úrady práce a pod. Vytvorenie siete by pomohlo k lepšiemu cieleniu a reakcii na potreby mladých ľudí so znevýhodnením/ špeciálnymi potrebami. V súčasnej dobe každý z týchto aktérov funguje viac-menej izolovane.

5. Zapojenie firiem/ zamestnávateľov do dobrovoľníckych projektov tohto typu: neziskové organizácie pôsobia častokrát ako „inkubátory práce“ pre mladých ľudí, častokrát aj so znevýhodnením ako to bolo aj v prípade projektu „NO LIMITS“. Mladí ľudia majú takto možnosť pre získanie pracovných návykov a stať sa pripravenjšími na prácu aj vo firme, či u iného typu zamestnávateľa (sociálny podnik, a pod.). Ako by sa firmy resp. zamestnávatelia mohli viac zapájať do projektov tohto typu?

ZÁVER

Kvalitatívne hodnotenie projektu „NO LIMITS“ vykonané cez dotazníky, rozhovory a fokusovú skupinu pomohlo zistiť, či projekt dosiahol plánované ciele, aký má dopad a aké sú možnosti zlepšovania práce s mládežou s nedostatkom príležitostí/ špeciálnymi potrebami. Rovnako sa ukázal priestor na zlepšenie komunikácie podobných tém voči verejnosti. Hodnotenie prinieslo dôležité výsledky a zistenia pre zapojené organizácie, účastníkov, pre donora, ako aj pre iné organizácie na Slovensku, ktoré zvažujú prácu s dobrovoľníkmi s určitým typom znevýhodnenia. Spôsob hodnotenia projektu a zberu dát bol prispôsobený veľkosti projektu a celkovému počtu zapojených účastníkov, preto hodnotenie prebehlo formou kvalitatívneho zisťovania prostredníctvom hodnotiacich individuálnych rozhovorov, jednej fokusovej skupiny a doplnená bola o zber odpovedí prostredníctvom dotazníkov ako spätné meranie počiatočného stavu, t.j. pred začatím projektu. Zistenia boli doplnené

o pozorovania a názory od blízkych príbuzných a kamarátov dobrovoľníkov ako aj od dobrovoľníkov a návštevníkov centra rodiny. Hodnotenie prebehlo po čiastkových meraniach (počas dobrovoľníckej činnosti- pred jej ukončením - pol roka po jej ukončení). Vzhľadom na celospoločenskú pandemickú situáciu všetky rozhovory bolo možné uskutočniť len v online prostredí, čo bolo výhodou z hľadiska flexibility vykonávania rozhovorov, avšak nevýhodou pre bližší kontakt s účastníkmi/čkami.

V prípade projektu ako „NO LIMITS“, kde sa pracovalo so znevýhodnenými mladými ľuďmi bolo nevyhnutné do komunikácie a v niektorých prípadoch aj priamo do hodnotiacich rozhovorov zapojiť najbližších príbuzných alebo koordinátorky projektu. Rozhovory prebiehali však vždy so zapnutou kamerou a všetko bolo urobené preto, aby sa účastníci/čky cítili uvoľnene a boli ochotní/é odpovedať na otázky. Pri zbere dát cez online rozhovory je dôležité dbať ešte viac na vytvorenie dôvery medzi hodnotiteľom/kou a dopytovanými účastníkmi/čkami.

**EUROPEAN
SOLIDARITY
CORPS**

Projekt bol financovaný v rámci programu: [Európsky Zbor Solidarity](#) (č.: 2020-2-SK02-ESC11-002505). Program zastrešuje [IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže](#). Projekt koordinovala slovenská organizácia [Mladiinfo Slovensko](#), s 10-ročnými skúsenosťami v manažmente dobrovoľníkov, na lokálnej a medzinárodnej úrovni. Hostiteľskou organizáciou pre troch dobrovoľníkov bolo Centrum Rodiny Dúbravka v Bratislave.